

Rutin för hot och våld i nära relationer

Diarienummer:	SN 2022/00101
Paragraf:	§
Beslutsinstans:	Ledningsgruppen IFO/UST
Beslutsdatum:	2023-10-19
Informationsklassning:	
Dokumentansvarig:	ViR-samordnare vid socialkontoret
Giltighetstid:	Beslutsdatum tills vidare
Föregående diarienummer:	SN 2022/00101
Föregående beslutsdatum:	2020-01-20
Föregående beslutsinstans:	Ledningsgrupp, socialkontoret
Föregående paragraf:	§

Rutin för hot och våld i nära relationer

Inledning

Enligt 5 kap. 11 § Socialtjänstlagen (SoL) hör till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ska enligt HSLF-FS 2022:39 arbeta för att upptäcka våld i nära relationer samt erbjuda våldsutsatta stöd och hjälp akut och på kort och lång sikt, med utgångspunkt i den vuxnes behov av skydd, stöd och hjälp. Socialnämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Vidare ansvarar socialnämnden, enligt 5 kap. 11 § SoL, för att barn som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och hjälp som de behöver. Socialnämnden ska särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Enligt 5 kap. 11 a § SoL hör till socialnämndens uppgifter att även verka för att våldsutövare som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

Syftet med rutinen är att säkerställa handläggning av ärenden där våld i nära relationer förekommer. Rutinen beskriver de olika delarna i handläggningen samt tydliggör vem som har ansvar för vad. Uppföljning och revidering av rutinen sker vid behov eller minst vartannat år.

Målgrupper

Rutinen är avgränsad till att gälla våld som sker i nära relationer och inbegriper inte brottsoffer generellt. Rutinens målgrupper är följande:

- **Personer som utsätts för våld av närstående:** Det gäller samtliga våldsutsatta personer. Våldet sker både i parrelationer, före detta parrelationer och i andra familj- och släktrrelationer.
- **Personer som utövar våld mot närstående**
- **Barn som bevittnar våld av eller mot närstående:** Personer under 18 år som bevittnar våld av föräldrar, syskon, familjehemsföräldrar och styvföräldrar, samt övriga släktingar som inte ingår i den närmsta familjen.

Vid ärenden som rör misshandel och sexuella övergrepp mot barn se Länsrutin ”Rutiner för handläggning av ärenden som rör misstanke om

vålds- och sexualbrott mot barn, i Östergötlands län.” som finns på Länsstyrelsens webbplats.

Våldets uttryck (Moser Hällen och Sinisalo, 2018)

Våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Mer konkret är det allt ifrån att bli förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot. Det är ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld. Våld i nära relationer drabbar både kvinnor och män. Men kvinnor drabbas oftare av upprepat och mer allvarligt våld. Förövaren är i majoriteten av fallen en man.

Fysiskt: Fysiskt våld består dels av mindre grova handlingar som exempelvis att nypas, rivas och knuffas, dels av grövre våld i form av att sparka, slå i håret, slå, ta stryptag, kväva och hålla fast. Fysiskt våld kan också vara inlåsning eller fastbindning, samt våld med tillhyggen, eller andra handlingar som orsaker fysisk smärta.

Psykiskt: Psykiskt våld kan bestå av nedvärderande beteende i form av verbala kränkningar, förtal och skuldbeläggande. Det kan även vara kontroll i form av spionage, att tvingas redovisa sina förhållanden samt förföljelse. Psykiskt våld kan även vara att isoleras både fysiskt och mentalt, till exempel att inte få träffa sitt nätverk eller att förövaren uppvisar svartsjuka. Psykiskt våld är också hot om våld, både mot den utsatte specifikt men även mot barn, familj och husdjur.

Sexuellt: Sexuellt våld kan vara att bli tvingad till olika sexuella handlingar mot sin vilja. Det är dock inte bara våldtäkt och sexuellt tvång, utan alla kränkningar av den sexuella integriteten. Det kan innefatta att tvingas ha sex med andra, tvingas till oskyddat sex eller tvingas in i prostitution. Sexuellt våld omfattar också ”tjatsex” eller ”husfridssex” som handlar om att den utsatte kan känna sig tvingad till sexuella handlingar för att undvika ytterligare våld.

Materiellt våld: Materiellt våld riktas mot ting, i syfte att skrämja eller kontrollera sin partner. Det kan bestå av att våldsutövaren slår, skär eller kastar sönder saker. Ett vanligt sätt är att förstöra saker som är av känslomässigt värde för den utsatte, exempelvis foton eller saker från barndomen.

Ekonomiskt våld: Ekonomiskt våld består ofta i att den våldsutsatta inte kontrollerar sin egen ekonomi eller berövas insyn i den gemensamma ekonomin. Det kan också handla om att den utsatte behöver redovisa vad den gör med sina pengar, att våldsutövaren kontrollerar kontoutdragen eller att hen helt har kontroll över pengarna och bara ger den utsatte fickpengar. Ekonomiskt våld kan även bestå av att tvingas ta kreditlån, skriva under ofördelaktiga äktenskapsförord, teckna bolag eller skrivas som ägare på fordon mot sin vilja.

Latent våld: Det latent våldet tar sig uttryck i blickar, kroppsspråk och underförstådda meningar. Det latent våldet kan tvinga fram anpassningar hos den våldsutsatta och hans barn, att alla i närheten ”tassar på tå”. Denna

typ av våld är osynligt för en utomstående, och våldsutövaren kan hävda att inget våld förekommer.

Försummelse: Denna typ av våld drabbar främst individer med funktionsnedsättning samt äldre, alltså personer som på olika sätt är beroende av sin omgivning för att klara sin vardag. Det kan innebära att medvetet felaktigt medicinera, att lämnas utan tillsyn, att nekas toalettbesök eller att sköta sin hygien, att undanhålla hjälpmedel eller att nekas mat och dryck.

Aktuell lagstiftning, föreskrifter och litteratur

- socialtjänstlag (2001:453)
- offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
- HSLF-FS 2022:39
- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”.
- Sinisalo, E & Moser Hällen, L. (red.) (2018). Våld i nära relationer socialt arbete i forskning, teori och praktik. (Första upplagan). Stockholm: Liber.

Rutin

Upptäcka våld i nära relationer

Vid tecken på våldsutsatthet eller våldsutövande ska frågor om våld ställas. Vid nya ärenden ska frågor om våld ställas på rutin om det bedöms lämpligt utifrån förutsättningarna som finns under mötet. Vid varje ärende görs individuella bedömningar när frågan ska ställas. Varje arbetsgrupp ska ha en egen anvisning utifrån att möta varje målgrupp. Det ska framgå i ärendebilden om frågor om våld ställts eller inte och när detta gjorts. När frågor om våld ställs finns det viktiga saker att tänka på. *Se "Praktisk vägledning för upptäckt av våld i nära relationer"*. FREDA kortfrågor kan användas som stöd. Var särskilt uppmärksam på att socialnämnden ska verka för att våldsutövare ska erbjudas stöd utifrån förutsättningar och behov.

Anmälan/ärende inkommer

Socialekreterare

När ett ärende om våld i nära relation inkommer till socialkontoret så meddelar socialekreterare som tagit emot ärendet ansvarig 1:e socialekreterare. 1:e socialekreterare bedömer när styrgrupp ska sammankallas. Handläggare i mottagningen för barn- och ungdomsgruppen kallar själva. Styrgrupp sammankallas när flera arbetsgrupper på socialkontoret kan komma att bli involverade i ärendet.

1:e socialekreterare

Styrgrupp ska ske de närmsta dagarna efter att information inkommit om behov av stöd ifrån socialtjänsten kan föreligga. Tidsaspekten beror på ärendets karaktär samt hur mycket information som finns och om ytterligare information behöver inhämtas. Styrgruppen består av 1:e socialekreterare samt aktuella socialekreterare från berörda arbetsgrupper på socialkontoret samt ViR-samordnare. Handläggare i mottagningen för barn- och ungdomsgruppens behöver ej ha med en 1:e socialekreterare.

Styrgrupp

1:e socialekreterare

- Genomgång av inkommen information.
- En första riskbedömning görs och ställning till eventuella akuta åtgärder tas.
- Beslut om hur vidare handläggning sker, exempelvis när sker ett första möte och vem som tar kontakt, vilka arbetsgrupper är fortsatt berörda, exempelvis om barn är inblandade, om behov av ekonomisk hjälp finns.
- Om det av informationen framkommer att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är huvudregeln att utredning ska inledas på barnet eftersom uppgifter om våld är av sådan art att nämnden kan tänkas vidta

åtgärder (11 kap 1 § SoL). Ett övervägande behöver även göras om polisanmälan ska göras avseende våld mot barn eller barnfridsbrott.

- Styrgruppen utser vilka socialsekreterare som ska samverka i ärendet.
- Bedömning görs kring lämplighet att kontakta våldsutövaren för att erbjuda stödinsatser och vem som tar kontakten och när detta ska ske. Detta ska alltid göras med utgångspunkt i säkerheten för den våldsutsatta och eventuella barn.
- Vid placering på skyddat boende ska diskussion föras kring klientens eventuella ägodelar, vad klienten har för egna saker och möjligheter att ta med dem. Tänk särskilt på saker som kan ha personligt värde, exempelvis barns gosedjur. Hur ser möjligheten för klienten ut att ta med sig saker? OBS! Säkerheten ska vara i fokus.
- Vi på socialkontoret tar inte emot saker och förmedlar vidare till boenden.
- Vid placering på skyddat boende behöver diskussion även föras om klienten har husdjur.
- 1e socialsekreterare/mottagare i barn- och ungdomsgruppen dokumenterar ärendets uppgjorda planering på blanketten Styrgruppsblankett som återfinns i Socialkontorets L-katalog → Våld i nära relationer → Styrgrupp → Styrgrupper. Även instruktion för digital styrgruppsblankett återfinns i samma mapp i L-katalogen.
- Uppföljningsdatum för styrgrupp bokas inom 14 dagar. Dokumentation av mötet sker på samma blankett som tidigare upprättats.

Socialsekreterare

Socialsekreteraren ansvarar för dokumentation i personakt när det är aktuellt. Dynamiska värden i VIVA fylls i för att ge en indikation på att det förekommer våld.

Förhandsbedömning/första kontakten

Socialsekreterare

- Försök få en samlad bild om vad som hänt och om det finns barn. Observera att den första kontakten kan vara i samband med inkommen ansökan om det är den utsatte själv som kontaktar socialtjänsten. FREDA-kortfrågor kan användas som stöd.
- Fråga om polisanmälan är gjord, om inte erbjud stöd att upprätta en. Nämnden är ansvarig att ge stöd och hjälp helt oberoende av om personen har gjort/vill göra en polisanmälan eller inte.
- Fråga om det finns andra professionella kontakter – om ja, finns samtycke till kontakt vid behov?
- Fråga om det egna nätverket. Finns det stöd där?

- Om den utsatte ansöker om stöd från socialtjänsten ska utredning enligt 11 kap 1 § SoL inledas. Om den utsatte är under 20 år ska bedömning göras om LVU 3§ föreligger.
- Om den utsatte vill ha hjälp i annan kommun, och bedömning görs att skyddsplacering ej är nödvändigt, ska den utsatte i första hand själv ansöka om stöd i den nya kommunen enligt 2a kap 8§ SoL.
- Socialsekreterare kan vara behjälplig med att upprätta ansökan och förmedla kontakt om det önskas.
- Om personen inte är i behov av akut hjälp, exempelvis direkt skyddsplacering, ges information om vart personen vänder sig om ett akut läge uppstår och hur den bör agera.
- Om personen inte ansöker om stöd ges information om att rådgivande och stödjande samtal kan erbjudas inom ramen för service via Team Vir samt information om Kvinnojouren. Lämna kontaktuppgifter.
- Om den utsatte inte är folkbokförd i Motala finns ändå ett ansvar i den akuta situationen, exempelvis med tillfälligt skyddat boende och ekonomiskt bistånd, då det är vistelsekommunens yttersta ansvar som gäller. (Se Socialstyrelsens handbok Våld).

Att utreda

Socialsekreterare

En utredning både gällande barn och vuxna, där det finns uppgifter om våld, ska innehålla en riskbedömning avseende våld. Riskbedömningen förs till personakt. En standardiserad riskbedömningsmetod som FREDA ska ses som en del av en riskbedömning. Det är ett komplement till nämndens övriga bedömningsarbete.

En ny riskbedömning behöver göras vid behov. Exempel på behov hos våldsutsatta kan vara separation, att våldsutövaren frigges från fängelsestraff, den utsatta ska lämna skyddat boende eller om dom avseende vårdnad, boende umgänge är under förändring. Exempel på behov hos barn som utsätts för våld kan vara situationer där barnet i barnförhör berättat om att föräldrarna utsätter barnet för våld och att föräldrarna kommer att delges den informationen, att en våldsutsatt förälder väljer att avbryta en placering på ett skyddat boende där barnet också vistas, eller att omständigheter kring vårdnad, boende, umgänge är under förändring.

Vuxna /ungdomar i relation där det förekommer våld

Socialsekreterare

Utredningen bör också innehålla:

- Behovet av stöd och hjälp akut
- Våldets karaktär och omfattning
- Våldets konsekvenser för den våldsutsatta
- Hur den våldsutsatta hanterar sin situation
- Hur den våldsutsattas nätverk ser ut

- Om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap
- Behovet av stöd på lång och kort sikt

Socialekreterare

Barn/ungdomar som bevittnat/upplevt våld

Det är viktigt att båda vårdnadshavarna får information om vilken planering som finns. Information till våldsutövare bör föregås av en riskbedömning. Utredningen bör också innehålla:

- Barnets behov av stöd och akut hjälp, inkl vård eller boende i ett annat hem än det egna
- Våldets karaktär och omfattning
- Våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna
- Barnets egen uppfattning av våldet
- Hur barnets nätverk ser ut
- Vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet
- Barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.
- En riskbedömning ska alltid göras gällande risken för att barnet kommer utsättas för eller uppleva ytterligare våld. Som hjälp/grund kan riskbedömning avseende våldsutsatt förälder användas, då barn ofta ”följer” denna riskbedömning.

Socialnämnden bör även utreda om någon åtgärd behöver vidtas enligt 5 kap 2§ 1 stycket socialtjänstförordningen i fråga om vårdnad, umgänge, förmyndarskap och målsägandebiträde.

Samverkan

I ärenden som gäller våld i nära relation är samverkan viktigt och nödvändigt. Socialnämnden ska samverka för att samordna sina insatser så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska samtliga insatser samordnas. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

För att underlätta samverkan inom socialkontoret ska vi delge varandra viktig information i ärenden. Om en handläggare gör en riskbedömning ska den delges samtliga handläggare som är involverade i ärendet. Vid samverkan med Team Vir – delge riskbedömningar i ärenden som är pågående hos Team Vir. Ta för vana att informera klienter om denna samverkan och att syftet är att klienten ska slippa berätta samma sak flera gånger.

Socialtjänsten har en möjlighet att på ett tidigt stadium få indikationer på att det kan finnas en risk för att en person utsätts för våld i nära relationer. I 10 kap 18c§ offentlighet och sekretesslagen (OSL) finns en bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten att under vissa förutsättningar få lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förhindra att en person begår ett allvarligt brott mot en närstående som riskerar personens liv och hälsa. Bestämmelsen gäller brott som avses i 3, 4 och 6 kap. brottsbalken, BrB, för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år.

Bestämmelsen avser situationer där det föreligger en risk för brott mot närstående.

Insatser/åtgärder

Utredningen, inklusive den aktuella riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas. Detta gäller både barn och vuxna våldsutsatta/våldsutövare. Vid val av insats till våldsutövare bör hänsyn tas hänsyn till bl.a. våldsutövarens individuella mottaglighet för insatsen och risken för återfall.

Boende

Socialsekreterare/
1:e socialsekreterare

Bistånd i form av annat boende såsom akutboende, vandrarhem, hotell eller skyddat boende inom Motala kommun eller annan kommun fattas enligt gällande delegationsordning.

Skyddat boende ansvarar resurs- och placeringsgruppen för. Undantag: Kvinnojourer.

SNMU

Om behovet av placering på skyddat boende är längre än 3 månader ska beslut fattas i SNMU.

Medföljande barn

Socialsekreterare

Om bistånd om skyddat boende beviljas den våldsutsatta och denne tar med sitt/sina barn så sker det på vårdnadshavarens eget ansvar. Socialnämnden har inte placerat barnet och något beslut gällande barnet har inte fattats av socialnämnden. Däremot inleds alltid utredning i barn- och ungdomsgruppen när barn bevittnat eller utsatts för våld. Det är också viktigt att den andre vårdnadshavaren samtycker till att barnet/barnen följer med och att denne får information om processen. Om samtycke ej ges ska bedömning om behov av LVU göras (*se behov av insatser enligt LVU*).

Överväg om barnets hälso- och sjukvårdsjournal behöver döljas för vårdnadshavare. Detta görs genom att ringa till CVU direkt (Tel 010-10 36 000, öppet dygnet runt). Be om hjälp med att ta bort vårdnadshavares åtkomst till barns journal samt låsa 1177-konto.

Ekonomi

Socialsekreterare

Efter ansökan inkommit prövas rätten till ekonomiskt bistånd med hänsyn till aktuell situation. Det är viktigt att i varje enskilt fall göra en helhetsbedömning, både vad gäller den enskildes egna möjligheter att tillgodose sina behov, men också vilka utrednings och handlägningsåtgärder som ska vidtas.

Vid bedömning kan kostnader inom riksnormen beräknas till en högre nivå för till exempel livsmedel, kläder och skor.

Vid bedömning kan akten separeras och rätten till ekonomiskt bistånd prövas med hänsyn enbart till den våldsutsattas situation.

Team Vir

Stöd till våldsutsatt

Socialsekreterare

Team Vir erbjuder både samtalsstöd och praktiskt stöd till våldsutsatta. Stödet kan erbjudas via service samt beviljas som bistånd.

Kontaktperson kan beviljas som stöd till våldsutsatta som behöver stöd både emotionellt och praktiskt.

Stöd till barn

Socialsekreterare

Team Vir och familjeteam erbjuder samtalsstöd både enskilt och i grupp till barn som upplevt våld. Viss del av stödet kan erbjudas via service samt beviljas som bistånd.

Stöd till våldsutövare

Socialsekreterare

Team Vir erbjuder individuellt samtalsstöd till personer med vålds- och aggressionsproblematik i nära relation. Syftet är att få stopp på våldet och erbjuda behandling till den som vill förändra ett kontrollerande och/eller våldsamt beteende.

Behov av insatser enligt LVU

SNMU/Socialnämndens ordförande

Om det råder omsorgsbrister av allvarlig karaktär ska bedömning göras om vård enligt 6 § LVU föreligger (1 och 2 §§ LVU). Det kan t.ex. handla om att det finns ett stort skyddsbehov för den utsatte föräldern och barnen men där den andra föräldern/våldsutövaren inte samtycker till att barnen medföljer till ett skyddat boende. Se *Rutin vid omedelbart ombändertagande och ansökan om vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU*.

Om det finns uppenbar risk att det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgifter, exempelvis om vistelseadress röjs för vårdnadshavare, kan sekretess råda till skydd för den underårige gentemot vårdnadshavare (26 kap 2 § OSL och 14 § 2 st. LVU). Se avsnittet *Hemlighållande av vistelseadress i ovanstående LVU-rutin*.

Föräldrarna bör i den utsträckning det kan ske ges tillfälle till umgänge med barnet. Omständigheterna kan däremot vara sådana att umgängesbegränsning behöver tillämpas under viss tid eller tills vidare (14 § 1 st. LVU). Se avsnittet *Umgängesbegränsning i ovanstående LVU-rutin*.

Att följa upp

Socialsekreterare

Regelbundna uppföljningar ska ske av hotbilden och om personen har adekvat stöd. Förnyad riskbedömning görs när behov finns.